

Nr 101

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för flyktingstudenter m. m.

(2:a avd.)

I propositionen nr 148 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 mars 1957, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för utvidgning av det studentsociala stödet åt s. k. flyktingstudenter m. m.

I propositionen lämnas en redogörelse för möjligheterna att bereda de från Ungern överförda flyktingstudenterna utbildning vid högre läroanstalter i Sverige.

Vidare förordas en sådan utvidgning av det studentsociala stödet åt flyktingstudenter, att dessa kan erhålla studielån med statlig kreditgaranti och räntefritt lån för universitetsstudier på i princip samma villkor som svenska studenter.

Inledning

I en den 5 november 1956 gjord framställning har Sveriges förenade studentkårer (SFS) hemställt om sådana ändringar av gällande bestämmelser, att räntefritt studielån för universitetsstudier och statsgaranterat studielån kan utgå till flyktingstudent efter i huvudsak samma grunder som till svensk studerande. Över framställningen har yttranden avgivits av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg samt garantilänenämnden.

Sedermera har Sveriges liberala studentförbund, Sveriges konservativa studentförbund, Sveriges socialdemokratiska studentförbund och Svenska landsbygdens ungdomsförbunds studentförbund i en gemensam framställning den 23 januari 1957 anhållit, att ett ökat antal flyktingar måtte mottagas i Sverige, att till flyktingstudent måtte utgå studentsociala förmåner efter i huvudsak samma grunder som till svensk studerande samt att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att bereda anlända och förväntade ungerska flyktingstudenter utbildningsplatser vid våra högre läroanstalter. Yttranden över denna framställning har avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, garantilänenämnden, SFS och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO). Överstyrelsen för de tekniska högskolorna har överlämnat

yttranden från kollegienämnderna vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola. Vid garantilånenämndens utlåtande har fogats yttranden av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg.

I en inom arbetsmarknadsstyrelsen upprättad, den 13 mars 1957 dagtecknad promemoria har lämnats mera utförliga uppgifter om de till Sverige överförda flyktingstudenterna m. m.

Utbildningsmöjligheter för ungerska flyktingstudenter m. m.

Universitetskanslern uttalar, att han förutsätter att välvilligast möjliga inställning kommer att intagas till frågan om beredande av utbildningsplatser för de ungerska flyktingstudenterna. Kanslern anför vidare:

I den mån utbildningen avser inträde vid under mitt överinseende stående lärosäten på sådana studiebanor, för vilka gäller särskilda intagningsbestämmelser (läkare och tandläkare), måste närmare utredning förebibras angående antalet flyktingstudenter som önskar dylik utbildning samt rörande de åtgärder av extraordinär natur som kan befinnas påkallade och lämpliga. Betydande svårigheter föreligger nämligen för att låta ifrågasvarande studenter — annat än helt undantagsvis vid prövning från fall till fall — vinna inträde på nämnda spärrade studiebanor i konkurrens med svenska studenter.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna har beträffande de ungerska flyktingstudenternas möjligheter till högre teknisk utbildning i Sverige framhållit bland annat följande.

Sedan länge har vid de tekniska högskolorna i Sverige antalet sökande till olika avdelningar som regel varit större än antalet tillgängliga platser, varför ett urval bland de inträdessökande varit erforderligt. Ett intagande av en utlänning såsom studerande vid högskolorna kommer därför att i allmänhet medföra, att en behörig svensk inträdessökande utestänges. Härtill kommer svårigheten att vid den poängberäkning av inträdessökandes meriter, som tillämpas vid urvalet, jämföra betyg från främmande läroanstalter med betyg, som förvärvats vid svenska läroanstalter. Emellertid brukar ett mindre antal platser vid högskolorna disponeras för extra studerande och i viss utsträckning antages utlänningar till extra studerande i samtliga ämnen. För sådan intagning kräves enligt vid högskolorna hittills tillämpad praxis, att utlänning kan förete meriter, vilka ger anledning till att bedöma honom såsom sannolikt överlägsen den behörige sökande, som därmed i regel blir utslagen. Om här avsedd utländsk studerande befunnits kunna på ett tillfredsställande sätt följa undervisningen, brukar han efter ett par år av överstyrelsen givas behörighet såsom ordinarie studerande, därvid han får tillgodoräkna de kunskapsbetyg, han under sina studier såsom extra studerande skulle ha förvärvat i olika läroämnen, därest han redan från början antagits såsom ordinarie studerande.

Under angivna omständigheter synes någon möjlighet tyvärr ej föreligga att nu garantera plats vid de tekniska högskolorna för ungerska flyktingstudenter. Frågan om antagning av sådan studerande — till en början såsom extra studerande — kan endast avgöras efter prövning i varje särskilt

fall med hänsyn till vederbörandes kvalifikationer och vid antagningstillfället föreliggande konkurrens om platserna inom ifrågakommande avdelning.

Av *arbetsmarknadsstyrelsens* remissyttrande och promemoria inhämtas huvudsakligen följande.

Under november—december 1956 överfördes genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg omkring 4 000 ungerska flyktingar från Österrike till Sverige. Bland dessa fanns omkring 150 personer med studentexamen och oavslutade universitets- eller högskolestudier. Ett mindre antal av de till Sverige uttagna studenterna hämtades från särskilda studentläger i Österrike. I första hand dessa studenter men även flertalet övriga nu berörda studenter uttalade emellertid vid uttagningen önskemål om att i Sverige få fullfölja sin utbildning. Utöver de universitets- och högskolestuderande fanns bland de ungerska flyktingarna ett 50-tal personer med studentexamen och i regel några års anställning såsom arbetare i exempelvis gruv- eller maskinindustri. Åtskilliga av dessa hade av politiska skäl i hemlandet ej fått tillfälle att påbörja högre studier. I en del fall har dessa studenter uttalat att de i Sverige i första hand önskar få bedriva studier för avläggande av någon lämplig examen.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens preliminära uppgifter skulle studentgruppen ha följande sammansättning.

*Ungerska flyktingstudenter anlända till Sverige
i november—december*

<i>Studieriktning</i>	<i>Antal</i>
Teologer	1
Jurister	4
Medicinare	16
Humanister	13
Naturvetare	6
Teknologer, fackinriktning	
elektroteknik	4
maskinteknik	11
kemi	9
väg- och vattenbyggnad	8
geodesi	1
bergsvetenskap	15
arkitektur	12
Ekonomer	3
Agronomer	13
Jägmästare	8
Veterinärer	2
Gymnastikdirektörer	4
Övriga högskolestudenter	9
Studenter i övrigt	49
	Summa 188

Flertalet ungerska studenter har av arbetsmarknadsstyrelsen omhändertagits på särskilt sätt. Sälunda har kurser i svenska, engelska och svenska samhällsförhållanden anordnats i Uppsala och Lund samt vid Fristads folkhögskola för tillhoppa 90 studenter. Vidare har 45 studenter beretts tillfälle att såsom extraelever deltaga i pågående vinterkurser vid olika folkhögskolor i landet. Övriga studenter har i allmänhet arbetsplacerats. I förekommande fall kommer dessa att om möjligt beredas tillfälle till särskilda

språkstudier under sommarmånaderna. I början av mars fanns endast ett 10-tal studenter kvar på olika arbetsförmedlingsförläggningar. De studenter som deltagar i kursundervisningen i Uppsala och Lund erhåller genom arbetsmarknadsstyrelsen ett stipendium om 340 kronor per månad. Studenterna som deltagar i den särskilda kursundervisningen vid folkhögskolan i Fristad ävensom de som deltagar i vinterkursen vid folkhögskolor i övrigt får fritt vivre samt fickpengar med 100 kronor per månad.

Genom skolöverstyrelsens försorg har under innevarande vårtermin i Göteborg anordnats undervisning på realskole- och gymnasie-stadiet för omkring 80 ungerska flyktingungdomar. Kostnaderna för denna undervisning ävensom för elevernas uppehälle bestrides av arbetsmarknadsstyrelsen.

Kostnaderna för flyktingarnas uppehälle under den tid de deltagar i särskild kursundervisning samt för denna undervisnings anordnande och för prov av antytt slag är sådana, att de i princip kan bestridas genom arbetsmarknadsstyrelsen.

Beträffande vad arbetsmarknadsstyrelsen i övrigt anfört torde få hänvisas till propositionen sid. 6—8.

Studentsociala förmåner för flyktingstudenter

Gällande bestämmelser om studentsociala förmåner

Naturastipendierna. Denna stödform infördes budgetåret 1939/40 för studerande vid universiteten och karolinska institutet. Stipendieringen utvidgades genom beslut av 1953 års riksdag till att omfatta samtliga akademiska utbildningsanstalter under åttonde och tionde huvudtitlarna. Vidare ökades stipendietidens längd per läsår från högst åtta till högst nio månader.

Med nu gällande bestämmelser rörande naturastipendieringen — reglementet 1953: 366 (ändr. 1954: 419) för utdelning av statsstipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter — kan naturastipendium icke tilldelas annan än svensk studerande.

Till naturastipendieringen har riksdagen beviljat anslag för varje budgetår. För innevarande budgetår är anslaget uppfört med 4 480 000 kronor. För nästa budgetår har Kungl. Maj:t framlagt förslag om ett anslag av 6 980 000 kronor (prop. 1957: 1; VIII ht. p. 121).

Räntefria lån för universitetsstudier. Sedan år 1939 utdelas ur en samma år tillkommen fond, benämnd statens lånefond för universitetsstudier, räntefria studielån till underlättande av studiemöjligheterna för *obemedlade eller mindre bemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning* vid universitet och högskolor m. fl. läroanstalter.

Enligt gällande bestämmelser rörande den räntefria långivningen för universitetsstudier — reglementet 1939: 290 för utdelning av räntefria studielån för universitetsstudier, i den lydelse det erhållit genom kungörelsen 1956: 578 — kan räntefritt studielån för universitetsstudier icke beviljas annan än svensk studerande.

De räntefria studielånen utdelas av de fyra statsstipendienämnderna. I fråga om ansökningsförfarande och fastställande av amorteringsvillkor är de samordnade med de — i det följande behandlade — statsgaranterade lånen för svenska studerande. Vissa centrala uppgifter beträffande låne-

verksamheten tillkommer garantilänenämnden. Utbetalning m. m. av lånen handhas av generalpoststyrelsen. Räntefritt studielån må beviljas till ett belopp av högst 2 500 kronor för år men må, när särskilda omständigheter därtill föranleda, kunna beviljas till högre belopp, dock högst 3 000 kronor för år.

Till kapitalinvestering i fonden har riksdagen beviljat anslag för varje budgetår. För innevarande budgetår är anslaget uppfört med 6 000 000 kronor och för nästa budgetår har Kungl. Maj:t föreslagit ett anslag av samma storlek (1957: 1; bil. 29, p. 21).

Statsgaranterade studielån. I syfte att underlätta för de studerande vid universiteten m. fl. högre läroanstalter att erhålla studielån genomfördes efter beslut av 1950 års riksdag ett system med statlig garanti av dylika lån. Bestämmelser i ämnet är meddelade i kungörelsen 1950: 469 (ändr. 1954: 420; 1956: 260; 1956: 579). Ifrågavarande bestämmelser innebär bland annat följande.

Beslut om statlig garanti meddelas av statsstipendienämnderna. Villkor för erhållande av garanti är, att vederbörande sökande gjort sig *känd för skötsamhet, ådagalagt studielämplighet och är i behov av studiekredit*. Garanti beviljas vid ett och samma tillfälle endast för lån avseende studiekostnader under högst ett år. Garanti avseende ytterligare lån kan emellertid beviljas låntagare, som med omsorg och framgång bedriver sina studier. Efter ansökan av studerande, som erhållit statsgaranti, må lån utlämnas av bank eller annan kreditanstalt, som är villig därtill. Lån är i regel amorteringsfritt under studietiden och utlämnas utan annan säkerhet än den statliga garantin och mot ränta, som Kungl. Maj:t med hänsyn till det allmänna ränteläget fastställer. Innebörden av statsgarantin är, att statsverket gentemot långivaren närmast efter låntagaren ansvarar för lånet.

Genom proposition 1952: 48 framlade Kungl. Maj:t förslag om att här avsedda kreditgaranti, vilken tidigare givits endast åt svenska studenter, skulle kunna beviljas även s. k. flyktingstudenter. Med hänsyn till de särskilda förhållandena beträffande dessa studenter föreslogs i propositionen för deras del vissa särbestämmelser.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1952: 97 tillstyrkte statsutskottet bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag men underströk samtidigt — i anslutning till vad chefen för ecklesiastikdepartementet i ärendet anfört — vikten av att det föreslagna systemet med statlig kreditgaranti för studielån åt flyktingstudenter tillämpades med varsamhet. En särskilt noggrann prövning av de garantisökande och en viss återhållsamhet vid beviljande av garanti syntes enligt utskottets mening nödvändig. Därjämte borde garantilänenämnden med uppmärksamhet följa utvecklingen av ifrågavarande garantiverksamhet samt lämna Kungl. Maj:t redogörelse för sina iakttagelser härvidlag.

Den 30 juni 1952 utfärdades kungörelse (nr 570) angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter (ändr. 1956: 421). De i kungörelsen givna föreskrifterna avvek från de för garantilån till svenska studenter då gällande bestämmelserna huvudsakligen i följande avseenden.

Såsom flyktingstudent skall enligt kungörelsen betraktas den, som vid tillämpning av gällande föreskrifter om utlännings rätt att vistas här i riket är att anse såsom *politisk flykting* och som emottagits som studerande vid någon av de läroanstalter, vid vilka garantilån till studerande förekommer (1 §). Utlänningskommissionen skall avge yttrande i varje

enskilt ärende rörande beslut om statlig kreditgaranti för studielån till flyktingstudent (3 §). Såsom lånevillkor skall vidare gälla, att sökanden *på heder och samvete förklarar sig ha för avsikt att stanna i Sverige även efter avslutad utbildning* (2 § första stycket). Sökanden skall även ådagalägga, att han i förekommande fall erhållit examensdispens (2 § andra stycket). Flyktingstudent, som icke avlagt svensk studentexamen, måste styrka sin studielämplighet genom minst *två terminers studier* vid vederbörande läroanstalt, innan garantilån kan erhållas (2 § fjärde stycket). Slutligen gäller att besluten rörande garantilånen till flyktingstudenter fattas av *garantilånenämnden*, sedan yttrande avgivits av vederbörande statsstipendienämnd. Beträffande beviljandet av garantilånen till svenska studenter har däremot statsstipendienämnderna ensamma beslutanderätten.

Sedermera har bestämmelserna för garantilån till svenska studerande ändrats vid två tillfällen utan att motsvarande ändringar vidtagits beträffande garantilånen till flyktingstudenter. Sålunda har genom beslut av 1956 års riksdag behörighetskravet i fråga om *ådagalagd studielämplighet* för erhållande av garantilån sänkts från *Ba+* i läroämnen i studentexamen till ett genomsnittsbetyg av *Ba* i nämnda ämnen (prop. 50; SU 46; Rskr 146). Vidare har garantilånen till svenska studerande i fråga om ansökningsförfarande och fastställande av amorteringsvillkor samordnats med de räntefria lånen för universitetsstudier (KK 1956: 578 o. 579).

Förslag om vidgade studentsociala förmåner åt flyktingstudenter m. m.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att frågan om det studentsociala stödet till flyktingstudenterna i hög grad aktualiserats genom de åtgärder Sverige vidtagit med anledning av flyktingströmmen från Ungern. Vidare understryker styrelsen angelägenheten av att flyktingstudenterna tillerkännes studentsociala förmåner efter samma grunder som gäller för svenska studerande.

Universitetskanslern och *överstyrelsen för de tekniska högskolorna* finner det angeläget, att åtgärder vidtages för att underlätta de ungerska flyktingstudenternas ekonomiska möjligheter att bedriva studier i Sverige. Hur detta lämpligen bör ske synes enligt kanslern och överstyrelsen närmast böra prövas av de organ, som har till uppgift att handha olika former av studiehjälp. I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasätter kanslern, om icke kostnaderna för studiehjälp åt de ungerska flyktingstudenterna bör bestridas från ett särskilt å riksstaten för ändamålet uppfört anslag.

Garantilånenämnden tillstyrker, att flyktingstudenterna tillerkännes statsgaranterade studielån och räntefria lån för universitetsstudier efter samma grunder som de svenska studenterna. Nämnden är däremot icke för närvarande beredd att förorda, att flyktingstudenterna må kunna tilldelas naturastipendier.

Vad först beträffar de statsgaranterade studielånen framhåller nämnden att det övervägande antalet garantilån åt flyktingstudenter har beviljats balter. Den nedåtgående lånefrekvensen sammanhänger givetvis med att antalet flyktingar, som inkommit i riket, efter en topp vid krigsslutet, starkt avtagit under senare år. Vid införandet av ifrågavarande låneform år 1952 uppskattades antalet potentiella låntagare till omkring 200. I verkligheten har antalet personer, som ansökt om flyktinglån, under budgetåren 1952/56 visat sig uppgå till endast 139, och antalet nya lån-

tagare budgetåret 1955/56 utgjorde endast 11. I den mån verksamhetens resultat skall mätas i frånvaron av förluster, kan det dessutom konstateras, att den hittills utgjort en hundraprocentig framgång.

Genom att bland de cirka 4 000 ungerska flyktingar, som under hösten 1956 inkom i landet, beräknas ingå omkring 200 studenter, har dock ett nytt läge inträtt för flyktinglåneverksamheten. Under innevarande år torde för övrigt ytterligare ett betydande antal ungerska flyktingar komma att emottagas i Sverige.

Mot bakgrunden av hittillsvarande erfarenheter framstår enligt garanti-lånenämndens mening en uppmjukning av de strängare särbestämmelserna för beviljande av statlig kreditgaranti för studielån åt flyktingstudenter såsom väl motiverad.

Målsättningen för ifrågavarande garantilåneverksamhet bör vara att be-reda ett effektivt ekonomiskt stöd åt alla studielämpliga flyktingstudenter, som har behov av studiekredit. Huvudprincipen bör därvid enligt garanti-lånenämndens mening vara, att lånestödet ges på motsvarande villkor som till svenska studenter.

Beträffande kravet på *ådagalagd studielämplighet* för de flyktingstuden-ter, vilka avlagt svensk studentexamen, tillstyrker garantilånenämnden en sänkning från Ba+ till Ba i betygsgenomsnitt i studentexamen. Motsva-rande åtgärd har redan vidtagits från och med den 1 juli 1956 beträffande garantilån till svenska studenter.

För de flyktingstudenter, vilka icke avlagt svensk studentexamen, bör motsvarande studielämplighet konstateras efter individuell prövning. Den-na får då beakta föreliggande meritering i form av bestyrkta studieresultat i utlandet och, då så är nödvändigt för en säker bedömning, givetvis även resultatet av en tillräckligt lång tids studier i Sverige. Att härvidlag som i gällande bestämmelser fixera en *minimitid om två terminers studier vid svensk läroanstalt* såsom behörighetsvillkor finner garantilånenämnden vara för tillgodoseende av anförda syfte onödigt och snarast olämpligt. Garantilånenämnden har sålunda på grund av den nuvarande bestämmel-sen tvingats avslå en låneansökan från en ungersk medicine doktor, vilken för vinnande av svensk medicine licentiatexamen måste bedriva ett par terminers medicinska studier i Sverige. Garantilånenämnden vill på anförda skäl bestämt tillstyrka, att författningsbestämmelsen om minst två termi-ners studier slopas såsom behörighetsvillkor. Kravet på ådagalagd studie-lämplighet bör dock icke av denna orsak sänkas vid prövningen av låne-ansökningarna utan samma krav i princip uppställas beträffande flykting-studenternas och de svenska studenternas studielämplighet.

Förslaget att flyktingstudent, som söker studielån med statlig kredit-garanti, icke längre skall avkrävas *förklaring på heder och samvete om sin avsikt att stanna i Sverige även efter avslutad utbildning* vill garantilåne-nämnden tillstyrka. Den försäkran det här gäller har ej karaktär av bin-dande löfte och är därför utan större betydelse.

De skäl, som ursprungligen motiverade, att ärenden rörande garantilån åt flyktingstudenter behandlades av garantilånenämnden kvarstår i huvud-sak orubbade. Nämnden finner därför icke anledning att för närvarande föreslå *överslyttning av beslutanderätten* till statsstipendienämnderna. Särskilt om flyktingstudenterna, som nämnden har för avsikt att föreslå, får rätt till räntefria studielån, kan det av praktiska skäl vara önskvärt, att

låneärenden för flyktingstudenter och svenska studenter behandlas av samma instanser och beslutanderätten då överflyttas till statsstipendienämnderna. En förutsättning härför är emellertid att statens utlänningskommission förklarar sig villig att avgiva yttrande till statsstipendienämnderna.

I fråga om de räntefria lånen för universitetsstudier påpekar nämnden, att dessa är särskilt värdefulla för dem som har stort totalt lånebehov under sin studietid. Då flyktingstudenterna i särskild grad hör till denna kategori, finner nämnden det motiverat, att möjlighet beredes dem att erhålla räntefria lån på samma villkor, som gäller för de svenska studenterna.

Vad beträffar de vid bifall till nämndens förslag uppkommande budgetmässiga konsekvenserna anför nämnden följande.

Av de omkring 200 ungerska flyktingstudenter, som hösten 1956 inkommit i Sverige, torde högst 50 kunna väntas påbörja studier vid universitet och högskolor läsåret 1957/58. Av dessa högst 50 torde endast en mindre del kunna tilldelas garantilån eller räntefritt lån, om samma studielämplighetsprövning som för svenska studenter skall upprätthållas. Bland de flyktingstudenter, vilka i annan ordning inkommit i Sverige, torde ytterst få tillkomma såsom garantilånesökande genom de uppmjukningar av behörighetsreglerna, som nu föreslås.

Statens kostnader för garantilånen hänför sig till eventuella avskrivningsförluster. På grund av den ringa ökning av utlåningen, som enligt vad nyss anförts torde vara att förutse vid ett bifall till föreliggande förslag, kan risken för framtida avskrivningsförluster bedömas såsom mycket måttlig.

Utlåningen av eventuella räntefria studielån åt flyktingstudenter under läsåret 1957/58 kan uppskattas till högst omkring 100 000 kronor, d. v. s. cirka 40 lån å vardera 2 500 kronor. Härvid har utgångspunkten varit, att antalet garantilån åt flyktingstudenter läsåret 1955/56 utgjorde sammanlagt 39 och att detta antal låntagare på sin höjd fördubblas under läsåret 1957/58 genom tillkomsten av de ungerska flyktingarna och sänkningen av behörighetsreglerna. Dessutom antages, att endast omkring hälften av dessa aspiranter på studielån uppfyller de högre kraven för räntefritt lån, vilket ger den förut angivna uppskattningen högst 40 dylika lån. Garantilånenämnden anser att utlåningen till flyktingstudenter icke bör få inkräkta på de medel som står till förfogande för utlåningen av räntefria lån till svenska studenter. För sistnämnda utlåning beräknas i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag omkring 7 miljoner kronor. En utlåning till flyktingstudenter bör enligt garantilånenämndens mening möjliggöras genom att därutöver får tagas i anspråk erforderliga medel från statens lånefond för universitetsstudier. Ett ökat investeringsanslag till fonden torde man dock icke av denna orsak behöva överväga för nästa budgetår utan i stället torde medel, som under budgetåret 1957/58 inflyter i amorteringar, kunna tagas i anspråk.

Vad slutligen angår naturastipendierna anser nämnden att det direkta stipendiestödet till flyktingstudenterna bör utformas såsom en speciell stödform. Naturastipendiesystemet, tillämpat med samma villkor som gäller för svenska studenter, torde nämligen icke vara ägnat att ge det stöd, som erfordras framförallt vid anpassningen till universitets- och högskolestudier i Sverige av ett flyktingklientel med starkt varierande

studieförutsättningar. Enligt vad nämnden förut föreslagit skall flyktingstudenter erhålla samma möjligheter som svenska studenter att erhålla studielån med statlig kreditgaranti och räntefria studielån. Det kommer emellertid därutöver att erfordras någon annan stödform för de flyktingstudenter, vilkas studielämplighet icke kan säkert bedömas under den första anpassningstiden i Sverige. För detta ändamål torde enligt garantilånenämndens mening i första hand direkta omskolningsbidrag eller motsvarande stöd böra utgå även under den första studietiden vid universitet och högskolor. Dylika omskolningsbidrag med ett värde av cirka 350 kronor per månad utgår för närvarande till ungerska flyktingstudenter genom länsarbetsnämnderna samtidigt som vederbörandes studieförutsättningar prövas och undervisning i svenska språket meddelas, också genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg. Garantilånenämnden vill med det anförda tillstyrka, att studielån med statlig kreditgaranti och räntefria studielån i första hand kompletteras med förutnämnda omskolningsbidrag till flyktingstudenter avseende den första anpassningstiden vid högskolestudier i Sverige.

Departementschefen

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Utbildningsmöjligheter för de ungerska flyktingstudenterna m. m. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens i det föregående återgivna redogörelse har genom styrelsens försorg fram till slutet av år 1956 cirka 4 000 ungerska flyktingar överförts från flyktingläger i Österrike till Sverige. Av ifrågavarande flyktingar beräknas omkring 200 ha avlagt studentexamen. Av dessa torde cirka 150 ej ha avslutat sina universitets- eller högskolestudier.

För flertalet av de ungerska flyktingstudenterna har anordnats särskilda kurser, avseende främst undervisning i svenska och engelska samt i svenska samhällsförhållanden. Kostnaderna härför och för stipendier till uppehälle m. m. har bestripts från anslag under huvudtiteln, som står till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande.

Jag torde vidare få erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 8 februari 1957 föreskrivit, att från flyktingläger i Mellaneuropa skall tills vidare under år 1957 i Sverige mottagas ytterligare flyktingar till det antal som arbetsmarknadsstyrelsen bedömer vara möjligt att bereda stadigvarande arbete i landet. Avsikten är att flyktingar av såväl ungersk som av annan nationalitet skall kunna mottagas inom ramen för ifrågavarande aktion. I enlighet med nämnda beslut började arbetsmarknadsstyrelsen i slutet av föregående månad att uttaga ytterligare ungerska flyktingar för transport till Sverige, däribland även ett antal studenter. Hur många studenter som på grund av nämnda beslut kan komma att överföras hit är ännu icke känt.

Det stora flertalet av de till Sverige överförda eller för transport hit uttagna ungerska flyktingstudenterna har uttalat önskemål om att här få återupptaga sina avbrutna studier. Ett tjugotal av dessa studenter har tilldelats stipendier av The Ford Foundation, som såsom villkor för stipendieringen uppställt, att studiemöjligheter garanteras stipendiaterna inom deras respektive fack.

Det ligger i sakens natur, att flertalet av de ungerska flyktingstudenterna icke omedelbart kan tillgodogöra sig undervisningen vid våra universitet och högskolor. Främst beror detta på att de saknar kunskaper icke blott i svenska utan i allmänhet även i engelska och tyska. De måste därför först bibringas för deltagande i nämnda undervisning erforderliga språkkunskaper. På grund av den skilda uppläggnings- och utbildnings- och högskoleutbildningen i Ungern och i Sverige synes vidare i regel en viss komplettering av kunskaperna inom respektive fackområden bli nödvändig. Åtskilliga av de ungerska flyktingstudenterna torde icke före nästa hösttermins början hinna inhämta sådana språkkunskaper och kompletterande fackkunskaper, att de under nämnda termin på ett tillfredsställande sätt kan följa undervisningen vid högre läroanstalt i Sverige. För en del av ifrågakommande studenter blir detta dock sannolikt möjligt. Av den utredning som arbetsmarknadsstyrelsen verkställt rörande de ungerska flyktingstudenternas fördelning på olika studieriktningar framgår, att majoriteten utgöres av teknologer och medicinare. Då utbildningskapaciteten vid våra tekniska högskolor och medicinska fakulteter är begränsad, kan — såsom påpekats i vissa remissyttranden — icke utan närmare utredning angivas i vilken utsträckning förutsättningar föreligger för att bereda ungerska flyktingstudenter med nyss angiven studieriktning fortsatt utbildning i Sverige. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens redogörelse för de i slutet av föregående månad hållna konferenserna med bland annat representanter för vederbörande universitets- och högskolemyndigheter torde man emellertid kunna räkna med att vissa utbildningsmöjligheter kan beredas ungerska flyktingstudenter vid sistnämnda högskolor och fakulteter. Även vid andra studiebanor torde utbildningsplatser kunna ställas till förfogande för flyktingstudenter. Sålunda synes enligt arbetsmarknadsstyrelsens redogörelse ett visst antal flyktingstudenter kunna erbjudas studiemöjligheter vid skogshögskolan. Enligt vad jag under hand inhämtat torde även ett mindre antal flyktingstudenter kunna mottagas vid lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan.

De möjligheter att bereda flyktingstudenter utbildning i Sverige, som redan bedömts föreligga eller som vid fortsatt utredning kan yppa sig, bör självfallet noggrant tillvaratagas. Jag anser mig böra förutsätta, att universitets- och högskolemyndigheterna vidtager alla de åtgärder, som befinnes möjliga och lämpliga för att bereda flyktingstudenter utbildningsplatser vid våra högre läroanstalter. Såsom förutsatts i proposition nr 125 till årets riksdag torde kostnaderna för ifrågakommande särskilda utbildningsanordningar för flyktingstudenter under nästa budgetår få bestridas från det under femte huvudtiteln äskade förslagsanslaget till Understöd åt flyktingar m. m.

Studentsociala förmåner för flyktingstudenter. Garantilånenämnden har ingående redogjort för sina erfarenheter av den hittillsvarande verksamheten rörande *studielån med statlig kreditgaranti* åt flyktingstudenter. Nämnden har därvid ansett sig kunna konstatera, att i den mån verksamhetens resultat mätes i frånvaron av förluster för statsverket densamma utgjort en hundraprocentig framgång. Med hänsyn till de erfarenheter, som hittills vunnits beträffande här avsedda kreditverksamhet, synes mig från risksynpunkt hinder icke föreligga för en uppmjukning av bestämmelserna rörande statlig kreditgaranti åt flyktingstudenter. För en uppmjukning talar icke blott de i och för sig mycket starka humanitära

skälen att bispringa flyktingar i deras svåra situation utan även andra motiv. Ytterligare ett antal flyktingstudenter skulle sålunda sannolikt kunnat beredas möjligheter till universitets- eller högskolestudier, om bestämmelserna utformats mindre restriktivt, och detta utan att därför någon förlust på kreditverksamheten skulle behövt uppkomma.

Med hänsyn till det anförda anser jag mig böra förorda sådana ändringar av gällande bestämmelser, att flyktingstudent i princip helt likställes med svensk studerande i fråga om möjligheterna att erhålla studielån med statlig kreditgaranti. Det för beviljande av dylik kreditgaranti åt flyktingstudent nu stipulerade villkoret, att han skall på heder och samvete ha förklarat sig ämna stanna i Sverige även efter avslutad utbildning, bör sålunda enligt min uppfattning slopas. Därjämte torde behörighetskravet beträffande ådagalagd studielämplighet för flyktingstudent, som avlagt svensk studentexamen, böra sänkas från Ba+ till Ba i genomsnittsbetyg i nämnda examens läroämnen. En dylik sänkning av kravet på studielämplighet har för svensk student genomförts från och med den 1 juli 1956. Flyktingstudent, som ej avlagt svensk studentexamen, bör kunna beviljas garantilån, därest han vid individuell prövning befinnes äga motsvarande studielämplighet. Härvid får beaktas föreliggande meritering i form av bestyrkta studieresultat i utlandet och, då så är nödvändigt för en säker bedömning, givetvis även resultaten av en tillräckligt lång tids studier i Sverige. Ett generellt krav på viss tids studier vid högre läroanstalt i Sverige för att få studielämpligheten dokumenterad finner jag i likhet med nämnden icke lämpligt. Det nuvarande obligatoriska kravet på minst två terminers studier vid dylik läroanstalt kan nämligen föranleda — och har för övrigt i praktiken även föranlett — att kreditgaranti måste vägras i fall, där detta framstår såsom direkt obilligt. Med hänsyn till det anförda föreslår jag, att den nu gällande generella föreskriften om minst två terminers studier vid högre svensk läroanstalt borttages. I anslutning härtill vill jag emellertid understryka nämndens uttalande, att föreskriftens borttagande icke får medföra att kravet på ådagalagd studielämplighet av denna orsak sänkes.

Räntefria studielån är såsom garantilänenämnden framhållit särskilt värdefulla för dem som har stort totalt lånebehov under sin studietid. Flyktingstudenter torde i mycket stor utsträckning höra till denna kategori. Liksom nämnden finner jag vägande skäl tala för att flyktingstudenter nu beredes möjlighet att erhålla jämväl räntefritt studielån ur statens lånefond för universitetsstudier. I likhet med vad jag förut förordat i fråga om studielån med statlig kreditgaranti tillstyrker jag, att flyktingstudenter även beträffande räntefritt studielån i princip helt likställes med svenska studenter.

Det slutliga avgörandet av ärenden rörande statlig kreditgaranti åt flyktingstudenter ankommer nu på garantilänenämnden. Yttranden i dylika ärenden skall dock avgivas av vederbörande lokala statsstipendienämnd och av utlänningskommissionen. Beträffande kreditgaranti åt svenska studerande och räntefritt studielån, vilket såsom förut nämnts nu endast kan utgå till svenska studerande, beslutar däremot statsstipendienämnderna ensamma. I fråga om ansökningsförfarande, fastställande av amorteringsvillkor m. m. är sedan den 1 januari 1957 de båda nämnda stödformerna samordnade vad beträffar svenska studerande. Med hänsyn till att en dylik

samordning av stödformerna är angelägen även beträffande flyktingstuderter och då från praktisk-administrativa synpunkter påtagliga fördelar är att vinna om beslutanderätten rörande studielån med statlig kreditgaranti och räntefritt studielån decentraliseras till statsstipendienämnderna, föreslår jag, att här ifrågavarande ärenden skall handläggas i samma ordning som gäller beträffande ärenden rörande kreditgaranti och räntefritt studielån åt svenska studerande. I ärende rörande kreditgaranti åt flyktingstudent skall enligt gällande bestämmelser yttrande inhämtas från statens utlänningskommission. Dylikt yttrande bör även inhämtas i ärende rörande räntefritt studielån åt flyktingstudent. Enligt vad jag under hand inhämtat från utlänningskommissionen är från de synpunkter kommissionen har att företräda intet att erinra mot att yttranden i här avsedda slag av ärenden avgives till statsstipendienämnderna.

I anslutning till vad jag föreslagit beträffande beslutanderätten i ärenden rörande kreditgaranti och räntefritt studielån åt flyktingstudent vill jag understryka angelägenheten av att garantilånenämnden i fråga om dylika ärendens handläggning inom statsstipendienämnderna — liksom för närvarande vad beträffar andra grupper av ärenden — övervakar att en i möjligaste mån likformig tillämpning förekommer de olika statsstipendienämnderna emellan.

I en av de föreliggande framställningarna har även frågan om *naturastipendiering* av flyktingstuderter aktualiserats. Enligt garantilånenämnden bör dock det för svenska studerande gällande naturastipendiesystemet av olika skäl ännu icke göras tillämpligt på flyktingstuderter. Garantilånenämnden har i stället föreslagit, att sådana bidrag av stipendiekaraktär, som flyktingstudenterna för närvarande erhåller genom arbetsmarknadsorganens försorg, bör utgå till nämnda studenter jämväl under den första studietiden vid universitet eller högskola i Sverige. För egen del ansluter jag mig till vad garantilånenämnden sålunda anført och föreslagit. Här avsedda bidrag under nästa budgetår bör bestridas från det förut nämnda under femte huvudtiteln äskade förslagsanslaget till Understöd åt flyktingar m. m.

Vad jag i det föregående föreslagit beträffande studielån med statlig kreditgaranti och räntefritt studielån åt flyktingstuderter bör träda i kraft den 1 juli 1957. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, meddela de föreskrifter i ämnet, som är erforderliga. Medelsbehovet för räntefria studielån åt flyktingstuderter under nästa budgetår kan enligt garantilånenämndens beräkningar uppskattas till högst omkring 100 000 kronor. I likhet med nämnden anser jag, att för utdelning av ifrågakommande lån bör tagas i anspråk medel, som under nästa budgetår inflyter i amorteringar till statens lånefond för universitetsstudier.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen förordade grunderna för utvidgning av det studentsociala stödet åt s. k. flyktingstuderter. I likhet med departementschefen anser utskottet det angeläget, att garantilånenämnden beträffande kreditgaranti och räntefritt

studielån åt flyktingstudent övervakar att en i möjligaste mån likformig tillämpning förekommer de olika statsstipendienämnderna emellan. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 mars 1957 förordade grunder för utvidgning av det studentsociala stödet åt s. k. flyktingstudenter m. m.

Stockholm den 7 maj 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Boman, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Sundelin, Thun, Bergman, Pålsson, Rikard Svensson, Mossberger, Söderberg, Anders Johansson och Svärd; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Thapper, Ståhl, Persson i Växjö, Svensson i Alingsås, Gustafsson i Stockholm, Widén, Nilsson i Göingegården, Karlsson i Olofström, Cassel, Gustafsson i Skellefteå, Hansson, fröken Vinge och herr Lassinantti.